

Szövényi Anikó

KURAFUTO – a hiperszofisztikált japán mindennapiság

WA: A mindennapok harmóniája Kortárs japán design

- Iparművészeti Múzeum, Budapest
- 2009. április 9 – május 31.

Bicikli, mobil telefon, lámpa, etetőszék, autó, kenguru, mosógép, táskák, edények. Mintha csak a Gazdálkodj okosan! pályáján gyűjtötték volna be őket. Mi a közös ezekben a használati tárgyakban?

A szellem, amely tiszteli a hétköznapokat, és amely úgy tekint minden egyes nap minden egyes pillanatára, mint lehetőségre a tisztább látáshoz. Alázattal fordul a mindennapok történései, élő és élettelen szereplői felé: a cél az adott cselekvésben való tökéletes elmélyedés, a mindennapokban való teljes „benne-levés”. Természetesen zen.

Több száz kifinomult és okos tárgy figyelget szerényen a tárlókban. A japán design az elmúlt 15 évben túllépett a 20. században rá jellemző, szimplán a nyugatot csodáló vagy a nyugatit és keletit mixelő hozzáállásán és elkezdett japán lenni:

WA: A mindennapok harmóniája – Kortárs japán design; Részlet a kiállításról; balra: FUKUNISHIKI szakéshordó (Design: ISSAY KITAGAWA / GRAPH, 1993; Gyártó: Fukunishiki Co., Ltd.); © fotó: Eln Ferenc

a high end technikai tudáshoz tradicionális szűrőkön átszított formavilág adódott. Mit tudnak ezek a tárgyak? Kezdjük a végén, hogy az eleje is értelmes legyen, az idegen szavak jegyzékénél.

kurafuto: japánul kézművesség, az angol *craft* szó átírása többletjelentéssel; minden, ami kézművesség, de nem feltétlenül tradicionális anyagokkal, technikákkal, hanem akár új, ipari vagy újrahasznosított elemek használatával.

kime: aprólékosság, finomság, a tárgyak minden részletre odafigyelő kidolgozása. Ez zen tradíció: csak akkor van értelme valaminek, ha azt teljes „benne-levéssel”, átszellemüléssel végzik, készítik, vagyis megadják a módját. A padlót is fel lehet söpörni zen módra alaposan, teljes odafigyeléssel vagy csak „úgy”.

minimal: minimalista, tiszta formák, a minél egyszerűbb, annál szebb matematikai szabálya szerint. Az „egy ecsetvonással tökéletes kört rajzolni és benne a világ” elve szintén zen tradíció.

wa: a harmónia szelleme.

A kiállításon szereplő tervezőket a világhoz való viszonyulásnak ezen módjai sorolják közös halmozba, legyenek akár a japán design klasszikusai – mint ISAMU NOGUCHI, SORI YANAGI, vagy olyan kortárs sztárok, mint NAOTO FUKASAWA, SHUNJI YAMANAKA, MAKOTO KOIZUMI és TOKUJIN YOSHIOKA.

A könnyű használhatóság, az érzékenység és a mindennapiság együttese olyan magától érte-

KEN CHUJO szuperkönnyű kerékpár
(Design: KEN-N CHUJO, 2004; Gyártó: Interdesign ARENCE)

Name-off
(Design: MIKA WATANABE, 2004; Gyártó: inf. Design)

tődően áramlik ezekből a munkákból, hogy még akkor is természetközelinek nevezném őket, ha az anyaguk nem is feltétlenül igazolná ezt a megállapítást. Valószínűleg ez az a *wa*, amiről a kiállításrendezők beszélnek...

A hagyományos ázsiai alapanyagok használata mellett (pl. bambusz étkezészet, rizsalapú esőköpeny, cédrus gyümölcsstároló, washi papírlámpa, fa szakéshordó) az újrahasznosítás is mind fontosabb szemponttá válik Japánban is: a recycling papírból és öntapadó fóliából készült táskák, vagy az újrahasznosított porcelán étkezészet szép példái e nemes törekvéseknek.

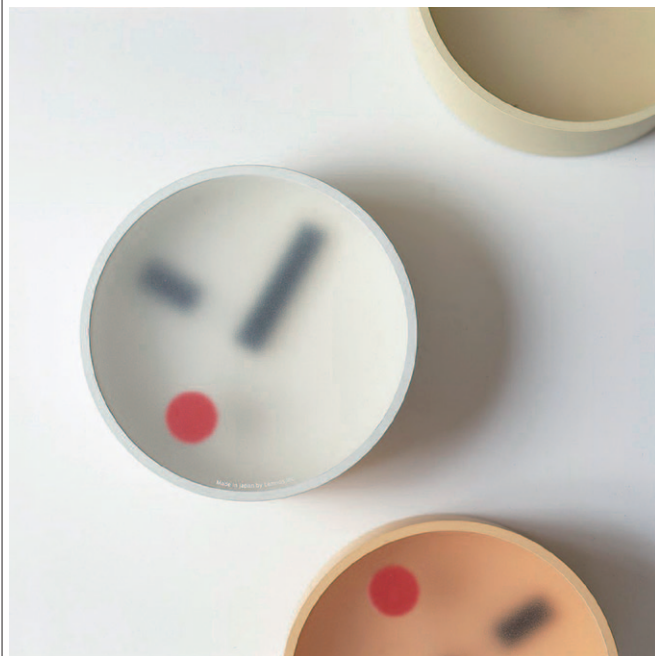
A *kime* és *wa* együtt adja, fejezi ki a mások iránti figyelmességét. A törekvést a harmóniára, az egyensúly megtartására és így az élet kellemessé tételére. A designban mindez az emberek igényeinek maximális figyelembevételét jelenti. Erre a szuper-praktikusságra példa a *Name-off* (Design: MIKA WATANABE, 2004; Gyártó: inf. Design) irodaeszköz, amely kívülről egy szimpla tűzőgépre hajaz, de valójában személyes adatok papírokról történő gyors eltüntetésére találták ki. Hasonló elveket követ a *Thoughtbook* (Design / Gyártó: Panasonic Corporation, 2006) is, egy tengeralattjáró fekete dobozára emlékeztető laptop, amelyet a kemény körülmények (építkezés, gyár, stb.) között dolgozók számára készítettek – nem csodálkoznék, ha ez a számítógép majd a *Madmax IV.-ben* köszönne vissza. Ide sorolnám még a praktikum és a fölöslegesség határán mozgó játékos ötleteket, a „nem tudtam, hogy nekem kell ilyen, de most már belátom, hogy igényelem” fogyasztói magatartást motiváló hordozható lámpát, a kampós nyelű kisseprűt, a cédrusból készült, leginkább a szendvicses doboz és a klasszikus autóstáska nászából született „diplomata táskát”. Belátom, hogy ilyen ötletek megszületését a totális helyhiány okozhatta, így például a néma gitárét, a feltekerhető zongorabillentyűzetét, a virágvázává változó nejlonzacskóét, a kétdimenziósra hajtható útipapucsét, s a textil csomagoló táskáét, magyarul batyuét, mely egy négyzet alakú kendő, és kiválóan ráköthető kiegészítésként más csomagokra vagy csak egyszerűen kézben is vihető.

A „bárcsak az enyém lehetne” áhítatával járjunk a tárgyak között, miközben Japánban ezek teljesen hétköznapi szereplői az életnek, egyszerű, boltokban megkapható termékek. A kívánság-listámon – ha esetleg valaki arra járna... – szerepel a piros, szuperkönnyű kerékpár; egy falóra, amelyen a mutatók egy tejüvegen keresztül homálylanak át, épp hogy csak sejtetve az időt; és egy pár munkáskesztyű, amire derékszöveget és hossz mértéket nyomtattak. Kisgyermekes szülőként had' említsem meg ezen a ponton még azt az egyszerű babakonyhát (és etetőszéket) is, amelyet csak akkor tudunk értékelni, ha már fel-

mértük a hazai játékboltok siralmas fröccsöntött és szagosított, mégis egy hónap után darabjaira hulló alternatíváit. S ha már gyerekek, akkor cukiság: nemcsak piciknek és tiniknek készülnek a *kawaii* (magyarul cuki) stílusú tárgyak, hanem bármilyen nemű és korosztályú embert magával sodorhat ez a trend Japánban, ahol egy kenyérpíró is lehet cuki. Ez a stílus kicsit alulreprezentált a kiállításon, pár rajzfilmfigura jellegű, cipzár-szájú edénycsomagoló táska, egy háromlábú papírlámpa és egy nagydarab, kicsit butus, egyszemű *Tilted-drum* (Design / Gyártó: Panasonic Corporation, 2007) elnevezésű mosógép sorolható ide.

Mivel így előkívánkoztak a kultúrák közti különbségek, utoljára álljon itt még egy japán fogalom: a *tezawari*, vagyis az érintés, tapintás. A mi európai tárgykultúránkban a hat érzék közül a tapintás kiszolgálása teljesen háttérbe szorul. Természetesen mi is kézbe vesszük a tárgyainkat, de az már lényegtelen számunkra és a készítőik számára is, hogy az a tárgy milyen érzetet kelt az ujjainkban: selymességet, bársonyosságot, érdességet, stb. Persze a luxus termékek itt is kivételek, de hogy egy párologtató, egy játék gumipecsétnyomó, egy mobiltelefon vagy egy ajándékok becsomagolására szolgáló papír (*kami*) kellemes tapintású legyen, az már ezen a féltéken a tapasztalásainkon kívül esik sajnos...

Egyébként épp a fenti, többnyire a tudat alatt működő kulturális különbségek megértésének át-nem-adása tekinthető a kiállítás legfőbb hiányosságának is. Keveset lehet valóban kézbe venni a tapintás funkciójára hangsúlyozottan építő, „számító” tárgyak közül, és ugyanez a helyzet azok esetében is, amelyeknél fontos lenne az illat. Ezek az információk csak elolvashatók a tárgyak melletti szövegekben – ilyenek vagyunk mi, szinte minden érzetet csak a látás csatornáján keresztül igyekszünk kielégíteni. Épp mindezek tükrében félrevezető a kiállítás információs tábláinak egyikén olvasható kijelentés is, amely szerint „Japánban azért dolgozzák ki a tárgyakat a szükségesnél aprólékosabban, mert azt „jó dolognak” tartják.” – kérdés ezek után, létezik-e olyan, hogy „szükségesnél aprólékosabb”, hiszen a kiállított tárgyak a bizonyítékai annak, hogy a maximalista alaposág az alaprendeltetésén túl újabb funkcióréteggel gazdagíthatja a tárgyat anélkül, hogy tovább bonyolítaná azt.

KEHAI falióra
(Design: MATOKO KOIZUMI, 2004; Gyártó: Lemnos Inc.)

WA: A mindennapok harmóniája – Kortárs japán design
Részlet a kiállításról; © fotó: Eln Ferenc

